

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.61>**Олександр Берназюк,***канд. юрид. наук, доцент,**доцент кафедри історії та теорії держави і права**Європейського університету*

ЄДИНА СУДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА СИСТЕМА: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА

У статті висвітлено питання щодо визначення поняття та структури Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Автором визначено значення та роль Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у запровадженні в Україні електронного судочинства. Сформульовано визначення поняття та структури Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Ключові слова: електронне судочинство, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, структура.

Постановка проблеми. Створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) передбачено Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1]. Ця система характеризується широкими функціональними можливостями та у перспективі дає змогу перенести більшість етапів процесу здійснення судочинства, а також функцій з обслуговування діяльності щодо здійснення правосуддя, в електронну форму, автоматизувати деякі аналітичні, моніторингові, статистичні та інші операції.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі окремі питання електронного судочинства досліджували так вчені, як: М.О. Богатирьова, М.О. Гетманцев, І.В. Камінська, В.М. Когут, В.С. Мильцева, А.В. Погорілецька та інші. Разом із тим нині особливої актуальності набуває питання запровадження ЄСІТС як результату формування електронного судочинства в Україні, однак наукових досліджень, присвячених цьому питанню, бракує.

Метою даної статті є визначення поняття та структури Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи як результату запровадження в Україні електронного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Запровадження повномасштабного функціонування ЄСІТС покликано забезпечити перехід України до системи електронного судочин-

ства та поступове заміщення традиційної (паперової) системи правосуддя, що відповідатиме європейським нормам та стандартам та введе державу на новий рівень здійснення правосуддя.

Як зазначає з цього приводу М.О. Гетманцев, масштабний характер функціонування теоретично змодельованої ЄСІТС підтверджує той факт, що до її складу має увійти і Єдиний державний реєстр судових рішень, і система автоматизованого арешту коштів у рамках виконавчого провадження, а адміністратор ЄСІТС матиме доступ до інформації Єдиного державного демографічного реєстру: положення відповідного змісту мають доповнити текст Законів України «Про доступ до судових рішень», «Про виконавче провадження» і «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» [2, с. 182].

Тобто вказана система об'єднає у тому числі ті сервіси та інструменти, які безпосередньо або опосередковано пов'язані зі здійсненням судочинства, виконанням судових рішень, та забезпечуватиме доступ до деяких державних реєстрів, що надасть змогу користувачам системи отримувати та/або перевіряти офіційну інформацію, що міститься у таких реєстрах, у тому числі з метою подання електронних доказів у справі.

Тому значення для вітчизняної системи правосуддя запровадження ЄСІТС важко переоцінити. Зокрема, В.С. Мильцева з цього приводу зазначає, що ЄСІТС, по-перше, означає актуальне використання інформаційно-телекомунікаційних технологій, прак-

тичне підвищення доступності до правосуддя, повноцінну та цілісну комунікацію між усіма учасниками судового процесу та різними державними органами, безпеку зберігання матеріалів справи, впровадження високого європейського рівня функціонування судової системи в Україні; по-друге, покликана зробити судові органи сучасним правовим інститутом, який не тільки гармонійно співіснує з інформаційними технологіями, а й ефективно та доступно їх використовує [3, с. 119].

Визначаючи правовий статус ЄСІТС, необхідно визначити склад користувачів системи та порядок отримання до неї доступу. При цьому слід розрізняти внутрішніх та зовнішніх користувачів. До перших належать насамперед судді, працівники апарату судів, працівники органів забезпечення правосуддя. Їхній рівень доступу до ЄСІТС та її окремих підсистем визначається відповідно до посадових прав, визначених системою персоніфікації (ідентифікації) за допомогою ЕЦП та/або інших електронних засобів ідентифікації.

Разом із тим А.В. Погорілецька та М.О. Богатирьова, досліджуючи організаційно-правові аспекти функціонування системи документообігу суду, зазначають, що на базі наявних програмних платформ неможливо забезпечити доступ до документів в електронній формі через відсутність політики персоніфікації і розмежування користувачів через облікові записи відповідно до диференційованих прав доступу користувачів. Є проблеми щодо прозорого застосування автоматизованої системи документообігу системи суду в питаннях призначення суддів для розгляду судових справ, де враховується принцип черговості і завантаженості [4, с. 248].

Зазначене свідчить про те, що програмна платформа ЄСІТС потребує доопрацювання з урахуванням особливостей всіх етапів здійснення судочинства, а також всіх обслуговуючих (допоміжних) процесів, оскільки від цього залежить безпека інформації, що утворюється та/або зберігається у системі.

У даному контексті необхідно згадати Рекомендації Рес (2001) 2 щодо рентабельності розробки й зміни конструкції судових і юридичних інформаційних систем, у яких вказується на важливість того, щоб в основі стратегії розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій у юридичному секторі лежало розуміння особливих обставин, умов і завдань розглядуваного сектору. Таким чином, наприклад, стратегія розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій у судах має ретельно враховувати особливі вимоги й очікування судової сис-

теми; порядок прийняття рішень слід також ґрунтувати на чітких принципах і цілях, які належним чином відбивають ці вимоги й очікування [5].

Стосовно зовнішніх користувачів, до яких, передусім, належать учасники судового процесу, органи державної влади та місцевого самоврядування, інші суб'єкти, то ні можливості користування сервісами та інструментами ЄСІТС залежать від реєстрації у системі. Характерно, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1] користувачі ЄСІТС поділяються на тих, чия реєстрація у системі є обов'язковою, і тих, що за своїм бажанням можуть зареєструватися добровільно.

До першої групи належать: адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи та органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки. Інші особи реєструються в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

Реєстрація відбувається шляхом реєстрації офіційної електронної адреси в ЄСІТС. У разі відповідності та повноти внесення користувачем інформації до форми реєстрації підсистемою автоматично генерується адреса електронної пошти користувача [6]. При цьому реєстрація офіційної електронної адреси здійснюється за допомогою ЕЦП, який слід отримати в Акредитованому центрі сертифікації ключів. Після такої реєстрації користувач фактично створює власний електронний кабінет в ЄСІТС, з якого здійснює участь у судочинстві за допомогою електронних засобів.

На офіційному веб-сайті судової влади розміщено детальну покрокову інструкцію здійснення реєстрації користувачів в ЄСІТС, рекомендовано всім учасникам судового процесу пройти таку реєстрацію (навіть тим, які відповідно до процесуальних кодексів мають право у добровільному порядку реєструватися у системі) та повідомлено про знижену ставку судового збору для зареєстрованих користувачів, які подають позовні заяви, апеляційні та апеляційні скарги та інші процесуальні документи через ЄСІТС зі встановленням коефіцієнту зниження 0,8 [7].

Зокрема, для реєстрації необхідно увійти у систему за допомогою електронного ключа (отриманого в Акредитованому центрі сертифікації ключів) за електронною адресою: <https://cabinet.court.gov.ua>, ввести у відпо-

відні поля прізвище, ім'я, по-батькові, дату народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків, номер телефону, електронну адресу.

Зареєстровані користувачі системи отримують такі можливості:

– судові рішення та виконавчі документи видаються та використовуються в електронній формі;

– розмежування комунікації між учасником справи та судом за таким принципом: учасники, що мають офіційну електронну адресу (зареєстрували власний «електронний кабінет» в Судовій хмарі) направляють та отримують від суду інформацію та документи виключно в електронній формі, а інші особи – в паперовій;

– передбачається участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції; встановлено два види такої участі – поза приміщенням суду та в приміщенні суду;

– сторони у разі проведення судового засідання в режимі відео-конференції можуть надавати докази, письмові пояснення тощо через власні персональні комп'ютери у формі електронного документа¹.

Необхідно погодитися з думкою науковців, які вказують, що переваги електронного способу подання заяви очевидні: 1) відпадає можливість залишення заяви без руху; 2) особа може подати позовну заяву не виходячи з дому або не відволікаючись від роботи; 3) особа без перешкод та не витрачаючи часу може сплатити судовий збір у необхідному обсязі; 4) особа одразу після реєстрації та розподілу справи може дізнатися номер справи та суддю, що розглядатиме цю справу [8, с. 56].

Також у законодавстві визначено, що особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, подають процесуальні та інші документи, письмові та електронні докази, вчиняють інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, з використанням власного електронного цифрового підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» (втратив чинність), якщо інше не визначено цим Кодексом.

Особливості використання електронного цифрового підпису в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі визначаються Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему [1].

¹ Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система. Технічні вимоги.

Слід зазначити, що зовнішні користувачі ЄСІТС фактично отримують повноцінний доступ до однієї з підсистем, а саме до підсистеми «Електронний суд». Разом із тим такий доступ дає змогу не тільки брати участь у судовому процесі за допомогою електронних засобів, подавати та отримувати процесуальні документи в електронній формі, але також користуватися й іншими інструментами. Приміром, користувачі ЄСІТС отримують доступ до підсистем «Судова практика», «Статистика» тощо.

Деякі науковці зазначають, що запровадження підсистеми «Судова практика» та забезпечення її повною та сучасною інформацією надасть можливість всім особам, які виявляють інтерес до судової практики, отримати узагальнену інформацію про всі судові рішення, а також про нові судові рішення в справах про адміністративні правопорушення. Розвиток цієї підсистеми, на думку науковців, сприятиме єдності судової практики (узагальненню судової практики і підтримки процесу прийняття судових рішень суддею в межах єдиних підходів використання положень права), дасть змогу законодавцям аналізувати практику застосування законів, полегшить наукові дослідження у сфері судової практики, а також дасть можливість отримати інформацію в статистичних цілях [9, с. 75].

Важливим є і те, що ЄСІТС надає можливість постійного доступу до всіх матеріалів справи (а не лише судових рішень), скорочує час на пересилання документів, що сприяє відсутності затримок, пов'язаних із пересиланням справи між судами різних інстанцій, дозволяє брати участь у режимі відео-конференції без відвідування суду, автоматично направляє накази до Єдиного державного реєстру виконавчих документів [10].

Отже, користувачі системи отримують низку переваг та можливостей порівняно з іншими учасниками судового процесу. Однак відсутність належного регулювання організації та функціонування ЄСІТС, а також відстрочення її фактичного запровадження роблять недоступними більшість сервісів цієї системи.

Правові питання функціонування ЄСІТС мають визначитися Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, яке затверджується Вищою радою правосуддя за поданням Державної судової адміністрації України та після консультацій з Радою суддів України. Станом на середину 2019 року таке положення не прийняте.

1 грудня 2018 року в газеті «Голос України» та на офіційному веб-порталі «Судова влада України» опубліковано

оголошення про початок функціонування ЄСІТС з 1 березня 2019 року [11], однак у зв'язку з прийняттям Вищою радою правосуддя рішення «Про повернення на доопрацювання проекту Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему» № 624/0/15-19 від 18 лютого 2019 року [12] вказане оголошення було відкликано згідно з повідомленням, розміщеним 1 березня 2019 року в газеті «Голос України» (№ 42 (7048) від 1 березня 2019 року) [13].

У повідомленні, зокрема, йдеться про те, що, відповідно до рішення Вищої ради правосуддя від 28 лютого 2019 р. № 624/0/15-19 та враховуючи результати обговорення із судами, іншими органами та установами системи правосуддя, прийнято рішення про відтермінування початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Висновки

На підставі проведеного у даній статті науково-правового аналізу можна зробити такі висновки.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система – це комплексна уніфікована програма, яка характеризується широкими функціональними можливостями та дає змогу перенести більшість операцій у процесі здійснення судочинства, а також операцій з обслуговування діяльності щодо здійснення правосуддя в електронну форму, автоматизувати деякі аналітичні, моніторингові, статистичні та інші операції, підвищити ефективність процесу розгляду та вирішення справи.

Запровадження ЄСІТС покликано забезпечити перехід України до системи електронного судочинства та поступове заміщення традиційної (паперової) системи правосуддя, що відповідатиме європейським нормам та стандартам та виведе державу на новий рівень здійснення правосуддя.

ЄСІТС має складну структуру та включає елементи (підсистеми), які дають змогу:

а) внутрішнім користувачам (суддям, працівникам апарату судів, працівникам інших органів забезпечення системи правосуддя): приймати, формувати та перевіряти матеріали справи в електронній формі, здійснювати розгляд справи за матеріалами в електронній формі, формувати та підписувати судові рішення в електронній формі (здійснювати управління розглядом справи в автоматизованому режимі); брати участь в автоматизованому електронному документообігу; здійснювати автоматизований розподіл справ; здійснювати автоматизовану аудіо-фіксацію та протоколювання судового засідання; здійснювати інформаційний

обмін; здійснювати (контролювати) управління фінансово-господарськими процесами; висвітлювати інформацію про діяльність суду, судові засідання, час, місце розгляду справи, склад суду, аналітичну, статистичну та іншу інформацію за допомогою розміщення відповідної інформації на офіційних веб-ресурсах судової влади, офіційно оприлюднювати судові рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень; здійснювати автоматизований моніторинг статистичної інформації, судової практики тощо;

б) зовнішнім користувачам: подавати позовні заяви, інші документи та матеріали справи в електронній формі; брати участь у розгляді справи у режимі відео-конференції; отримувати процесуальні документи, повідомлення та судові повістки в електронній формі; мати відкритий та вільний доступ до судових рішень, іншої інформації про суд, статистичної, аналітичної інформації, ознайомлюватися з матеріалами справи в електронній формі; сплачувати судовий збір за допомогою он-лайн платіжних систем тощо.

Перспективами подальших наукових пошуків у даному напрямі може стати визначення проблемних питань запровадження ЄСІТС та можливих способів їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
2. Гетманцев М.О. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система: реальність і виклики сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 179-183.
3. Мильцева В.С. Передумови виникнення електронного правосуддя. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 4. Т. 2. С. 118-120.
4. Погорілецька А.В., Богатирьова М.О. Організаційно-правові аспекти функціонування системи документообігу суду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 247-250.
5. Доповідь щодо рентабельності розробки й зміни конструкції судових і юридичних інформаційних систем : Додаток до Рекомендації Rec (2001) 2. / Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. 708 с.
6. Про проведення дослідної експлуатації підсистеми «Електронний суд» в пілотних судах : наказ Державної судової адміністрації України від 23 березня 2017 року № 367. URL : https://dsa.court.gov.ua/userfiles/file/DSA/DSA_2017_all_docs/BEREZEN_17/N_367.pdf.
7. Покрокова інструкція з реєстрації в «Електронному суді». *Офіційний веб-сайт Судової*

влади. URL : <https://zp.arbitr.gov.ua/sud5009/gromadyanam/el-sud-reg/>.

8. Камінська І.В. «Електронний суд» як гарантія доступності правосуддя. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 3 (28). С. 52-60.

9. Когут В.М. Різновиди засобів інформації та їх застосування у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 837. С. 71-79.

10. Запровадження ЄСІТС у суді – крок у майбутнє : прес-служба Сьомого апеляційного адміністративного суду. *Юридична Газета*. 2019. URL : <http://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/zaprovadzhennya-esits-u-sudi-krok-u-maybutne.html>.

11. Щодо створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-

телекомунікаційної системи: повідомлення Державної судової адміністрації України. *Голос України*. 2018. № 229 (6984). URL : http://www.golos.com.ua/edition_archive/2018-12.

12. Про повернення на доопрацювання проекту Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему : рішення Вищої ради правосуддя № 624/0/15-19 від 18 лютого 2019 року. URL : <http://www.vru.gov.ua/act/17577>.

13. Про відкликання Державною судовою адміністрацією України оголошення щодо створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. *Голос України*. 2019. № (№ 42 (7048)). URL : http://www.golos.com.ua/edition_archive/2019-03.

В статье освещены вопросы определения понятия и структуры Единой судебной информационно-телекоммуникационной системы. Автором определено значение и роль Единой судебной информационно-телекоммуникационной системы во внедрении в Украине электронного судопроизводства. Сформулировано определение понятия и структуры Единой судебной информационно-телекоммуникационной системы.

Ключевые слова: электронное судопроизводство, Единая судебная информационно-телекоммуникационная система, структура.

The article deals with the issue of determining the concept and structure of the Single Judicial Information and Telecommunication System. The author defines the significance and role of the Single Judicial Information and Telecommunication System in introducing electronic justice in Ukraine. The definition of the concept and structure of the Single Judicial Information and Telecommunication System is formulated.

Key words: e-justice, Uniform judicial information and telecommunication system, structure.

